

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

Ercan ALAN

Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Öz

Osmanlı ilmiye ve taşra teşkilatı açısından çok önemli bir kurum olan kadılık müessesesinin yapısını ve işleyişini açıklayan alternatif kaynaklardan biri; bizzat görev başındaki kadılar tarafından tutulmuş notlardır. Kısaca “mecmua” diye adlandırılan bu kayıtlar, kadılık mesleği ve kazalar hakkında, başka kaynaklarda bulunamayacak çok önemli ve ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. İncelememize konu olan bu mecmuada hem Anadolu hem de Rumeli kadılıklarının XVII. yüzyıla ait rütbeleri yer almaktadır. Rumeli kadılıklarının XVII. yüzyıla ait rütbeleri hakkında bazı kayıtlar yayınlanmış olmasına rağmen; aynı dönemde Anadolu kadılık rütbelерinin ne olduğu bilinmemektedir. Elimizdeki bu belge ise XVII. yüzyıl Anadolu kadılık rütbelерini de içermesi hasebiyle, Anadolu kadılık rütbeleri hakkında tespit edilen ilk ve en erken tarihli belgedir. Burada; hem Anadolu kadılık rütbelерinin XVII. yüzyıldaki durumu ve ileriki dönemlerde göstereceği değişim hem de ilmiye teşkilatı araştırmaları için alternatif bir kaynak grubunu teşkil eden kadı mecmularının değeri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: XVII. Yüzyıl, Anadolu, Kadı, Kadılık Rütbeleri, Kaza, Mecmua.

Abstract

ANATOLIAN JUDGESHIPS AND THEIR TITLES IN 17th CENTURY

Notes held by *qâdis* (magistrates) on duty are alternative historical sources explaining the structure and functioning of the judgeship institution, which, in turn, was a very important establishment in terms of the Ottoman *ilmiye* (learned group) and its provincial organization. These records, called *mecmua*, provide important and detailed information about the judgeship profession and towns, called *qadâ* that cannot be found in other sources. In this manuscript from the 17th century, which is the subject of our study here, there are both Anatolian and Rumelian judgeships. Although some records have been published earlier regarding the titles of the Rumelian judges, it has remained unknown what the titles of the Anatolian judges were in the same time period. Thus, this document is the first and earliest document regarding these titles, because it also includes the titles of the Anatolian judges of the 17th century. This study examines both, the situation of the titles of the Anatolian judges, and the changes to be made in the future, as well as the value of *qâdi* manuscripts, which constitute alternative historical sources for researchers interested in the *ilmiye* organization.

Keywords: 17th Century, Anatolia, Qâdi, Manuscript (with mixed contents), Titles of Judgeship, Town (Qadâ).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ercan ALAN, alanercan@gmail.com

Geliş Tarihi Submitted: 28.12.2017 **Kabul Tarihi/Accepted:** 16.05.2018

DOI: 10.26650/TurkJHist.2018.372290

Cite this article as: Ercan Alan, “XVII. Yüzyıl Anadolu Kadılıkları ve Rütbeleri”, *Turkish J Hist* (2018), 59-100.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilmiye ve taşra teşkilatının en önemli yürütücülerinden olan kadılar; tamamen kendilerinin yetki ve sorumluluklarında olan ve “kazâ” diye adlandırılan idari ve adli bir birimde görev yaparlardı. Taşrada kurulan bu birimlerin durumları; nüfuslarına ve büyüklüklerine göre değişmekteydi. Özellikle “hâne” diye tabir edilen vergiye tâbi nüfusun miktarı kazaların teşekkül ve sınıflandırılmasında temel faktördü. Çünkü kadılar; bazı istisnalar dışında, genellikle maaş şeklinde bir muayyen gelire sahip olmayıp yaptığı işlerden aldıkları harç ve ücretlerle geçinirlerdi. Kadılıklar, her kademedeki vazife için belirlenmiş sabit bir günlük ücrete göre sınıflandırılmıştı. Kadıların bu günlük ücretleri kadıaskerlerin kendi ofislerinde tuttıkları “ruznamçe”lerde “yevmi” ya da “yevmiye” şeklinde ifade edilmektedir. Celal-zâde Kanunnamesi'nde de bu tespit teyit edilmekte ve “Bir kadılık hâsılı her bin hânedede on akçe tahmîn olunup anun üzerine hâsıl bağlanır¹.” ifadesi ile kadılık gelirlerinin tahmini bir değer üzerinden itibari olarak hesaplandığını göstermektedir. Kazanın büyüklüğüne göre kadının alacağı yevmiye miktarı değişmekteydi. Kadıların, kazaların büyüklüğüne göre elde ettikleri bu yevmiyelere ise “mahsûl-i kazâ” denmekteydi. Bu terimin, ilk ruznamçeden itibaren kullanıldığını görmekteyiz. 7 Zilhicce 989 (2 Ocak 1582) tarihli bir kayda göre; Yenibazar kadısı Mahmud arzuhal göndermiş ve bu arzuhalinde, kendi kazasına bağlı köylerin İstar-ı Eflak kazasına bağlanması sonucu mahsûl-i kazâsının azaldığını ve kazasının 130 akçelik bir yer olmaktan çıkıp 50-60 akçelik bir kazaya dönüştüğünü belirtmektedir. Bu sebeple kadı, etrafındaki kadıların mübaşeretinde altında bu köylerin eşit bir şekilde taksim olunmasını istemektedir². Buradan hem mahsûl-i kazâ tabirinin işaret ettiği anlamı hem de kadıların gelirlerinin tespit şeklini bir ruznamçe kaydı aracılığı ile açık bir şekilde anlamak mümkün olmaktadır. Bu şekilde nüfus ve ekonomi şartlarını sağlayan yerlerin kaza olarak sisteme dahil edilmesi sağlanırdı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadılıklar ve genel olarak ilmiye sınıfı, temelde iki sınıfa ayrılırdı. Birincisi “mevleviyet” diye tabir edilen yüksek makamlarda görev yapan üst düzey ulema; diğeri ise atanma yetkisi kadıaskerlerin elinde olan ulema idi. Kadılıklarda da, sağladığı imkanlara göre bu şekilde bir düzenlemeye gidilmiş ve büyük ve önemli kent merkezleri mevleviyet statüsünde yapılandırılarak daha çok Sahn-ı Seman ve Süleymaniye gibi yüksek dereceli medreselerde görev yapan ulemaya tevcih edilmiştir. Bu nedenle mevleviyet derecesindeki kadılıkların sayısının da sınırlı olduğunu görmekteyiz. XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar kadıaskerlerin yetkisinde olan mevleviyetlerin, Ebussuud Efendi'nin şeyhülislamlığı ile beraber şeyhülislamların yetki alanına girdiğini söyleyebiliriz.

¹ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, VII, İstanbul, 1994, s. 250.

² Nuruosmaniye Kütüphanesi (NOK), Rumeli Kadıaskerliği Ruznamçesi (RKR), Yeni Kayıt: 4569/2, Eski Kayıt: 5193/2, Vr. 27a.

Ancak Osmanlı kadılık müessesinin ve kaza teşkilatının asıl nüvesini kadiaskerlerin yetkisinde olanlar oluşturmaktaydı. Bunlar da genel olarak ikiye ayrılmıştı. Avrupa kıtasındaki ve Karadeniz'in kuzeyindeki topraklar ile Ege ve Akdeniz adaları Rumeli kadiaskerliğinin; Anadolu, Arap yarımadası ve Mısır, Anadolu kadiaskerliğinin yetki alanındaydı. Kadılıkların rütbelere ayrılması da, esasen, kadiaskerlerin yetkisindeki kadılıkların derecelendirilmesi ile alakalı bir durumdu. Kadıların ve görev bölgelerini gösteren kazaların durumu kadiaskerlerin kendi bürolarında tuttukları "rûznâme" ya da "rûznâmçe" defterlerinden takip edilebilmektedir. Kadiasker ruznamçelerinde kadılıkların kaç akçe yevmiye ile tevcih edildikleri gösterilmekle beraber; XVII. yüzyılın son çeyreğine ait Rumeli kadiaskerliği ruznamçelerinin günümüze ulaşmamış olması ve kadılık rütbeleriyle alakalı bilgilerin XVIII. yüzyılın başlarına kadar ruznamçelerde yer almaması, konu hakkında bilgi veren alternatif kaynakların ne kadar değerli olduklarını göstermektedir. Bu alternatif kaynaklardan biri de, hiç şüphesiz, bizzat kadıların kendi notlarından oluşan ve kısaca "mecmua" diye adlandırılan eserlerdir. Bu nedenle, bu kaynaklar hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Kadı Mecmuları

Kadı mecmuları, görev başındaki kadıların aldıkları kişisel notlardan oluşan ve içinde değişik konularda bilgi veren eserlerdir. Mecmularda çeşitli konular hakkında notlar yer almasına rağmen, asıl olarak kadılık mesleğini ilgilendiren mevzular bulunmaktadır. Özellikle kazaların durumu, rütbesi, bağlı olduğu sancak, civarındaki kazalar, İstanbul'a kaç konak uzaklıkta oldukları gibi doğrudan kazalarla alakalı çok ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Kadıların meslek hayatları boyunca görev yapacakları kazalar hakkında bilgi sahibi olma isteği, ayrıca kadılık kariyerinin kademeli olarak ilerlemesinden ötürü hangi rütbede hangi kazaların bulunduğu bilmesi gerekliliği gibi sebepler bu tipteki mecmuların varlığını açıklamaktadır.

İncelememize konu olan mecmua Ankara Milli Kütüphane'de "Memâlik-i Osmaniye'de Rumeli Kazâları" başlığı altında 06 Hk 1984 numara ile kayıtlıdır. Mecmuanın ilk sayfalarında muhtelif notlar yer almaktadır. Mesela bunlardan birinde "Defter oldur ki rûznâmeci İsmail Efendi'de olan kitâbları beyân ider" diyerek bazı kitap isimleri ve fiyatları verilmiştir. Buna benzer kitaplara ilişkin notlar mecmuanın muhtelif sayfalarında yer almıştır. Mecmuanın ileriki bir sayfasında "Defter oldur ki alınan kitâblar beyân ider." diye birtakım kitap isimleri verilirken; mecmuanın sonlarına doğru "Defter oldur ki Süleymâniye'de müderris Mustafa'da olan kitâblar" başlığı altında şahıs belirtilerek kitapların adları not edilmiştir. Ayrıca mecmuanın muhtelif sayfalarında çeşitli şiirler, çeşitli sayılar ve açıklama yapılmaksızın bazı isimler yer almaktadır. Ancak mecmuanın asıl kısmını Rumeli kazalarının, eski harflere göre alfabetik olarak tasviri oluşturmaktadır. Bu kısım "Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazâlar" başlığı altında not edilmiş ve bu ad da kütüphane kayıtlarına mecmuanın künyesi olarak geçirilmiştir. Burada kazanın hangi sancakta yer aldığı, etrafındaki diğer kaza-

ların ne olduğu, İstanbul'a kaç günlük mesafede olduğu gibi bilgiler sunulmaktadır. Mesela Üsküb kazası için "Üsküb: Kendi sancağınadır. Vardar nehri içinden cereyân ider. Cevânibi Kalkandelen ve Kaçanık kazâlardır. İstanbul'dan yirmi günde varılır." şeklinde bir açıklama yapılmak suretiyle Rumeli kazaları hakkında buna benzer; kısa ama çok önemli bilgiler verilmiştir. Mecmuada Rumeli kazalarının rütbeleri verilirken herhangi bir başlık belirtilmeden doğrudan "Menâsıb-ı Sitte-i Âliye" adı altında Rumeli kazalarının rütbeleri verilmiştir. Burada 12 rütbe altında 375 adet kaza kaydedilmiştir. Rumeli rütbelerinden sonra "Menâsıb-ı Sitte-i Âliye-i Anadolu" başlığı altında Anadolu kadılıklarının rütbeleri yazılmıştır. Buna göre; 427 adet Anadolu kazası 15 rütbe altında verilmiştir. Anadolu kadılıklarının rütbelerini vermesi, elimizdeki kadı mecmuasını diğer kadı mecmularından ayırmaktadır. Neşredilen ya da neşre hazırlanan kadı mecmuları genellikle Rumeli kadılıklarını ihtiva etmekteyken Anadolu kadılık rütbeleri hakkında bilgi veren mecmua çok değildir³.

Eserin tarihi ve kime ait olduğu konusunda ise, birtakım ipuçları mevcuttur. Mecmuanın son kısımlarına doğru, bu eseri kaleme alan kişi ismini vermeden kendisinden bahsetmiştir. Konunun önemine binaen bu kısmı olduğu gibi aktarıyoruz:

"Bu abd-i fakîr-i pür-taksîr ibtidâ tarîk-i kazâya sülûkumuza bâis bin altmış altı senesinde merhûm pederimiz dâr-ı fenâdan bekâya rihlet eyledikde akrabâmızdan Abdülhalim merhûm Vişne-zâde dimekle meşhûr Şeyh Mehmed İzzetî Efendi merhûm ile Mısır'dan avdet eylediklerinde pederimiz merhûm olmakla bizi maan İstanbul'a getirüb merhûm İzzetî Efendi'ye dânişmend olub bin yetmiş sekiz senesi Muharremü'l-harâmı guresinde Anadolu kadiaskeri olmakla ibtidâ teşrifinden mülâzım idüb ibtidâ sakal-ı salıvirdiğimiz sene idi."

Burada; babasından bahisle, onun 1066 (1655-1656) yılında vefat ettiğini ve bunun üzerine akrabasından Abdülhalim isimli birisinin "Vişne-zâde" diye tanınan Şeyh Mehmed İzzetî Efendi'nin Kahire'deki kadılık görevinin sona ermesinden sonra, kendisini, Mısır'dan İstanbul'a getirdiğini ve İzzetî Efendi'ye dânişmend olduğunu ve onun 1 Muharrem 1078 (23 Haziran 1667) tarihinde Anadolu kadiaskerliğine atanmasıyla birlikte kendisinin de teşrifinden mülâzım yazıldığını belirtmiştir⁴. Bu ifadelerden, eserin XVII. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu anlaşılmaktadır.

³ Neşredilen bu mecmular hakkında bkz., M. Kemal Özergin, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi." *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara, 1998, s. 251-309, Ahmet Halaçoğlu, "1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri", *XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, C. III, Ankara, 1999, s. 869-897. Muhtelif kütüphanelerde tespit ettiğimiz kadı mecmuları tarafımızdan yayına hazırlanmaktadır.

⁴ Teşriften mülâzım verme usulü; mevleviyet derecesindeki yüksek ulemeden birinin herhangi bir makama atandığı zaman dânişmendinin mülâzım olarak deftere kaydedilmesi ve dolayısıyla ilmiye sınıfına dahil edilmesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Mehmet İpşirli, "Osmanlı İlmiye Teşkilatında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadiaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, X-XI, İstanbul, 1983, s. 221-231.

Eserin XVII. yüzyıla ait olduğu gösteren bir başka husus ise; burada verilen Rumeli kadılık rütbelerinin, aynı yüzyıla ait diğer Rumeli kadılık rütbeleri ile uyumlu olmasıdır.

1. Kadılık Rütbeleri ve XVII. Yüzyıl Anadolu Kadılıklarının Durumu

Osmanlı İmparatorluğu'nda kazalar, sağladığı gelir oranında, yukarıda bahsi geçen ve yevmiye denen günlük akçe değeri üzerinden, kadılara tevcih olunurdu. Her kazanın büyüklük, konum ve nüfusuna göre sağlayacağı imkanlar birbirine eşit değildir. Dolayısıyla kadılara sağlayacağı yevmiyeler de aynı ve eşit olmayacaktır. Doğrudan yevmiye miktarını ilgilendiren bir kavram olarak kadılık rütbeleri; birbirine yakın imkanlara sahip kazaların belli bir isim altında toplanmasıdır. Buradaki amacın ise; hem kadılık mesleğini belli bir hiyerarşi ve kariyer basamakları üzerine oturtmak hem de istihdam hususunda sistemin daha pratik ve anlaşılabilir olmasını sağlamak olduğunu söyleyebiliriz.

Anadolu ve Rumeli kadiaskerlikleri tarafından kendi yetki alanlarında farklı isim ve sayılarda rütbe uygulaması olmasına rağmen, bu uygulamanın ilk olarak ne zaman başladığı tam bilinmemektedir. Rütbelere ilişkin tespit edilen ilk listeler XVII. yüzyılın ikinci yarısına ait olsa da; konu hakkındaki birtakım bilgi ve belgeler daha erken tarihlerde de rütbelere ilişkin bazı düzenlemelerin yapılmış olabileceğini akla getirmektedir.

XVI. yüzyılın sonunda yeni fethedilen topraklarla birlikte Anadolu kadiaskerinin yetki ve sorumluluk alanının genişlemesi ve buna paralel olarak mülazemete devam eden kadı ve müderrislerin sayısının çoğalması üzerine 990 (1582-1583) tarihinde Anadolu kadiaskerliği divanı iki sınıfa ayrılmıştır. Buna göre bir gün 100 akçe ve üzerinde yevmiyesi olan kazalarda görev yapan kadılar, ertesi gün ise 100'den az yevmiyeye sahip kadılar mülazemette bulunmuşlardır. Böylece haftanın üç günü “eşrâf”a ve üç günü de “esnâf”a tahsis edilmişti⁵. Buradan 100 akçe ve üzeri yevmiyelik kazalarda görev yapan kadılara “eşrâf” ve 100 akçelik yevmiyenin altındaki kadılara ise “esnâf” denildiği anlaşılmaktadır.

11 Safer 1054 (19 Nisan 1644) tarihli bir teşrifat kaydında ise; o gün padişaha arz olunup atanan ve padişahın elini öpen ulemanın isimleri görülmektedir. Önce mevleviyet rütbesindeki kadı ve müderrisler zikredildikten sonra “Yüz elli pâyesinde olan efendilerdir” başlığı altında atanma yetkisi kadiaskerlerin elinde olan 6 adet kazaya yapılan tayinler yer almaktadır. Bu 6 kazadan 3'ü Rumeli'de Midilli, Tekfurgölü ve Yenice-i Karasu diğer 3'ü ise Anadolu'da Seferihisar, Akhisar ve Sivrihisar kazalarıdır⁶. Burada “yüz elli pâyesinde olan efendilerdir” tabiri hem Anadolu hem de Rumeli kadılıklarında bir derecelendirmenin daha eskiye ait olduğu kanısını uyandırmaktadır.

⁵ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, C.II, *Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, Haz. M. Hüdai Şentürk, Ankara, TTK, 2003, s. 90.

⁶ BOA, Defter-i Teşrifât, A.d. No: 345, Vr. 3a. Daha çok mevleviyet derecesindeki makamların tayin işlemlerinde kullanılan “pâye” tabirinin burada rütbe yerine kullanıldığı görülmektedir.

Bütün bu bilgilere rağmen; Anadolu kadılıklarının rütbelerine ilişkin tam bir liste tespit edilememiştir. Bu durum, elimizdeki belgenin ve dolayısıyla kadı mecmularının ne kadar kıymetli olduğunu göstermektedir⁷.

Aşağıdaki tablo ve grafik, XVII. yüzyıl Anadolu kadılıklarının istatistiksel dağılım ve oranını göstermektedir.

Tablo 1

XVII. Yüzyıl Anadolu Kadılıkları Rütbeleri ve Sayısal Dağılımı⁸

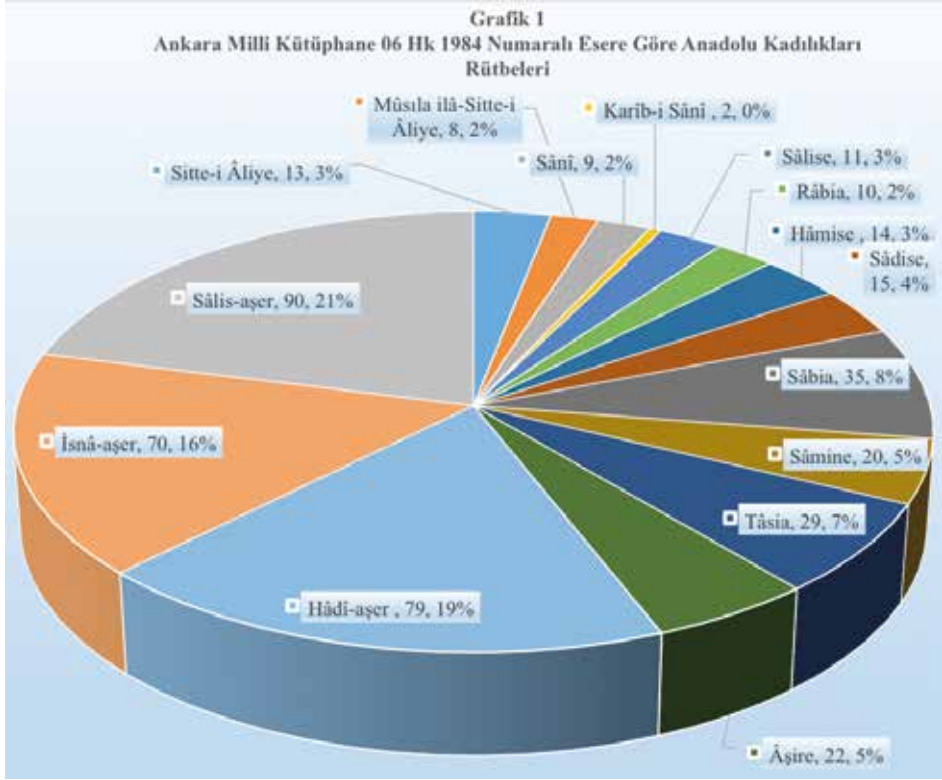
	RÜTBE	KAZA SAYISI	YÜZDESİ
1	Sitte-i Âliye	13	% 3
2	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye	8	% 2
3	Sânî	9	% 2
4	Karîb-i Sânî	2	% 0
5	Sâlise	11	% 3
6	Râbia	10	% 2
7	Hâmise	14	% 3
8	Sâdis	15	% 4
9	Sâbia	35	% 8
10	Sâmine	20	% 5
11	Tâsia	29	% 7
12	Âşire	22	% 5
13	Hâdî-aşer	79	% 19
14	İsnâ-aşer	70	% 16
15	Sâlis-aşer	90	% 21
TOPLAM KAZA SAYISI		427	% 100

Burada, Anadolu kadılıklarının 15 farklı rütbeye ayrılmıştır. En yüksek rütbeli kazaların “Sitte-i Âliye”, ikincilerin “Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye” ve bundan sonra sırasıyla Arapça sıra sayısı anlamına gelen ikinci, ikinciye yakın, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu, on birinci, on ikinci ve on üçüncü şeklinde adlandırıldığını görmekteyiz.

⁷ Mecmuadaki Anadolu kadılıklarının toplu listesi için bkz., Tablo 4.

⁸ Ankara Milli Kütüphane, nr. 06 Hk 1984.

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

Rütbelerin sayısal dağılımına bakıldığında; en yüksek oranın 90 adet kaza ve %21'lik bir dilim ile son sıradaki Sâlis-aşer rütbesinin olduğu görülmektedir. Onu 79 kaza ve %19'luk dilim ile Hâdî-aşer rütbesi takip etmekte ve üçüncü yüksek oranı ise; 70 kaza ve %16'lık değer ile İsnâ-aşer rütbesi izlemektedir. Rütbe değeri açısından sıralamanın en altında kalan Hâdî-aşer, İsnâ-aşer ve Sâlis-aşer rütbeleri, toplam 239 kaza ve %56'lık dilim ile en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bunun sebebi; kadılık mesleğinin hiyerarşisi ile açıklanabilir. Mesleğe yeni giren kadılar, kademe kademe ilerleyerek üst rütbeleri kazalara atanabilirlerdi. En yüksek rütbeli kazalara meslekte uzun süre görev yapmış kadılar atanırdı ki, bu kişiler hakkında kadıasker ruznamçelerinde “eşrâf-ı kuzât ve kudemâ-yı tarîk” ifadeleri kullanılmaktadır.

XVII. yüzyıldaki Anadolu kadılıklarının rütbelere dağılımını bir piramide benzecek olursak; piramidin geniş tabanının mesleğe yeni giren kadınların oluşturduğu düşük rütbeli kazalardan müteşekkil olduğu görülmektedir. Sıralamadaki son beş rütbeyi, Tâsia, Âşire, Hâdî-aşer, İsnâ-aşer ve Sâlis-aşeri, bu şekilde anlayabiliriz. Piramidin orta kısmını ise orta rütbe diye tarif edebileceğimiz kısım oluşturmaktadır. Buradaki rütbeleri de sırasıyla Râbia, Hâmise, Sâdise, Sâbia ve Sâmine oluşturmaktadır. Piramidin tepe noktasını ise yüksek rütbeli ya da yüksek rütbelere yakın kazaların oluşturduğu görülmektedir. Bunlar da Sitte-i Âliye, Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye, Sâni, Karîb-i Sâni ve Sâlis rütbelidir.

Kadılık rütbelerinin daha anlaşılır olması için mecmuada yer alan Rumeli kadılık rütbelerinin de değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. O yüzden mecmuada yer alan Anadolu ve Rumeli kadılık rütbeleri aşağıdaki tabloda karşılaştırılmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 2**XVII. Yüzyıl Anadolu ve Rumeli Kadılık Rütbelerinin Karşılaştırılması**

	Anadolu Kadılık Rütbeleri			Rumeli Kadılık Rütbeleri		
	Rütbe	Kaza Sayısı	Yüzdesi	Rütbe	Kaza Sayısı	Yüzdesi
1	Sitte-i Âliye	13	%3	Sitte	6	%1
2	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye	8	%2	Ûlâ	11	%3
3	Sânî	9	%2	Karîb ilâ'l-Ûlâ	11	%3
4	Karîb-i Sânî	2	%0	Sâniye	18	%5
5	Sâlise	11	%3	Karîb ilâ's-Sâniye	10	%3
6	Râbia	10	%2	Sâlise	37	%10
7	Hâmise	14	%3	Râbia	25	%7
8	Sâdise	15	%4	Karîb ilâ'r-Râbia	37	%10
9	Sâbia	35	%8	200-150 Arası Mansıblar	33	%9
10	Sâmine	20	%5	200-150 Arasına Karîb	54	%14
11	Tâsia	29	%7	150-130 Arası Mansıblar	40	%10
12	Âşire	22	%5	130-100 Arası Mansıblar	93	%25
13	Hâdî-aşer	79	%19	-	-	-
14	İsnâ-aşer	70	%16	-	-	-
15	Sâlis-aşer	90	%21	-	-	-
	Toplam Kaza Sayısı	427	%100	Toplam Kaza Sayısı	375	%100

Mecmuada verilen bilgilere göre; Anadolu kadıaskerliğine bağlı kadılıklar 15 rütbe altında toplam 427 iken; 12 rütbe altında toplanan Rumeli kadıaskerliğine bağlı kadılıkların sayısı 375'tir. Böylece, mecmuaya göre, Anadolu ve Rumeli kadıaskerlik dairelerine bağlı toplam kadılık sayısı 802'dir. Ancak bu sayı rütbeleri

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

zikredilen kadılıkların toplamıdır. Hem Anadolu ve hem de Rumeli kadılıklarının daha çok olduğunu gösteren belgeler de mevcuttur⁹.

Anadolu kadılıklarının XVII. yüzyıldaki rütbeleri bu şekilde olmakla beraber XVIII. yüzyılın belli bir döneminden sonra bazı değişikliklere gidilmiş ve kimi rütbeler kaldırılarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Aşağıdaki tabloda Anadolu kadılıklarının XVII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar geçirdiği değişim gösterilmektedir.

Tablo 3

Anadolu Kadılık Rütbelerinin XVII. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Kadar Gösterdiği Değişim

	XVII. YÜZYIL	XVIII. ve XIX. YÜZYILLAR¹⁰
1	Sitte-i Âliye	Sitte
2	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye	Mûsıla
3	Sânî	Sâniye
4	Karîb-i Sânî	-
5	Sâlise	Sâlise
6	Râbia	Râbia
7	Hâmise	Hâmise
8	Sâdise	Sâdise
9	Sâbia	Sâbia
10	Sâmine	Sâmine
11	Tâsia	Tâsia
12	Âşire	-
13	Hâdî-aşer	-
14	İsnâ-aşer	-
15	Sâlis-aşer	-

⁹ XVII. yüzyıla ait bir kanunnamenin sonuna eklenen ve Anadolu kadıaskerliğine bağlı kazaların sayısını gösteren alfabetik bir listeye göre; bu dönemde Anadolu kadıaskerliğine bağlı 597 adet kaza mevcuttur. Bkz. Avni Ömer Efendi, Kanunname-i Osmânî Mefhûm-ı Defter-i Hakanî, Ragıp Paşa Kütüphanesi No: 1578/278, ayrıca XVII. yüzyıl Rumeli kadıaskerliği ruznamçelerinden tespit edilen verilere göre; bu dönemde kadı tayini yapılan kaza sayısı 481'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Ercan Alan, Kadıasker Ruznamçelerine Göre XVII. Yüzyılda Rumeli'de Kadılık Müessesesi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2015, s. 54.

¹⁰ XVIII. ve XIX. yüzyıllara ait Anadolu kadılık rütbeleri, Avusturya Milli Kütüphanesi H.O. 198'ten, İBB Atatürk Kitaplığı K. 13'ten ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Y-140'tan derlenmek suretiyle oluşturulmuştur.

XVII. yüzyılda 15 adet olan Anadolu kadılıkları rütbelerinin; XVIII. yüzyılda 10'a düştüğünü ve XIX. yüzyılda da böyle devam ettiğini görmekteyiz. XVII. yüzyıl rütbelerinden beş tanesi; Katîb-i Sâni, Âşire, Hâdî-aşer, İsnâ-aşer ve Sâlis-aşer rütbeleri XVIII. yüzyıldan itibaren kaldırılmıştır.

Sonuç

Kadı mecmuları; görev başındaki kadılar tarafından bizzat tutulmuş olup; hem kadılık müessesesi ve hiyerarşisi ve hem de Osmanlı taşra teşkilatı hakkında çok önemli ve ayrıntılı bilgiler ihtiva eden birinci elden kaynaklardır. Kadılar; meslek yaşamları boyunca belli bir hiyerarşi düzeninde ilerleme kaydettikleri için, bu düzene ilişkin bazı notlar alma ihtiyacı hissetmişlerdir. Meslek kariyerine en alt kademede bir kazada görev almak suretiyle başlayan ve kademe kademe üst rütbelere yükselen bir Osmanlı kadısının mesleğinde nasıl bir ilerleme izleyeceğine dair aldığı bu notlar hem kendileri hem diğer kadılar ve hem de tarih araştırmaları için çok kıymetli bir eser vücuda getirmektedir. Öyle ki bu mecmularda yer alan, başta kadılık rütbeleri olmak üzere birçok kıymetli bilginin, kadılık teşkilatı için en önemli kaynak konumunda olan XVII. yüzyıl kadıasker ruznamçelerinde olmaması nasıl kıymetli bir kaynak olduklarını göstermektedir. Böylece kadı mecmularının, başta kadıasker ruznamçeleri olmak üzere ilmiye teşkilatı ve kadılık müessesesini aydınlatan birinci elden kaynakları destekleyen ve hatta onların eksiklerini kapatan bir kaynak grubu olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca kazaların birbirine konumu, bağlı oldukları sancaklar ve uzaklıkları gibi bilgileri de ihtiva etmeleri sebebiyle Osmanlı taşra örgütlenmesi hakkında da hayli önemli bilgiler sunmaktadır.

XVII. yüzyılda Anadolu kadılık rütbeleri hakkında bilgi veren ilk kadı mecmuası çalışmamıza konu olmuştur. Buna göre; Anadolu kadıaskerliğine bağlı 427 adet kaza 15 rütbe altında gösterilmiştir. Mesleğe yeni başlayan ve kademe kademe ilerleyen kadıların fazlalığından ötürü düşük rütbeli kadılıkların çok; meslekte uzun süre görev yaptıktan sonra yüksek makamlara çıkılabildiği için yüksek rütbeli kadılıkların az olduğu görülmektedir. XVII. yüzyılda 15 olan Anadolu kadılıkları rütbelerinin, XVIII. yüzyıldan itibaren 10'a düştüğünü ve XIX. yüzyılda da böyle devam ettiğini tespit etmekteyiz.

Tablo 4

Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 1984 Arşiv Numaralı ve “Memalik-i Osmaniye’de Rumeli Kazaları” Başlıklı Esere Göre Anadolu Kadılıkları Rütbeleri

KAZA	RÜTBESİ
Yeniil	Sitte-i Âliye
İznikmid	Sitte-i Âliye
Antalya	Sitte-i Âliye
Adana	Sitte-i Âliye
Kastamonu	Sitte-i Âliye
Kilis	Sitte-i Âliye
Alaşehir	Sitte-i Âliye
Tırhala	Sitte-i Âliye
Trabzon	Sitte-i Âliye
Kürei’n-nuhas	Sitte-i Âliye
Ezine-i Kazdağı	Sitte-i Âliye
Antakya	Sitte-i Âliye
Kestel	Sitte-i Âliye
Sivas	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Ruha	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Uşak	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Temürci	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Niğde	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Sivrihisar-ı Çeşme	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Hama	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Amasiyye	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Karahisar-ı Sâhib	Sânî
Karahisar-ı Şarkî	Sânî
Tuzla	Sânî
Elmalı	Sânî
Denizli	Sânî
Beyşehir	Sânî
Yabanabad	Sânî

KAZA	RÜTBESİ
Nif	Sânî
Malatya	Sânî
Şeyhli	Karîb-i Sânî
Musul	Karîb-i Sânî
Larende	Sâlise
Harim	Sâlise
Gördös	Sâlise
Tosya	Sâlise
Taraklıborlu	Sâlise
Eriha	Sâlise
Ayaş	Sâlise
Tavas	Sâlise
Simav	Sâlise
Göynük	Sâlise
Biga	Sâlise
Sandıklı	Râbia
Isparta	Râbia
Erzincan	Râbia
Zile	Râbia
Bergama	Râbia
Labseki	Râbia
Aksaray	Râbia
Seyyidşehir	Râbia
Basra	Râbia
Akhisar-ı Saruhan	Râbia
Cerit	Hâmise
Kangırı	Hâmise
Gönen-i Karesi	Hâmise
Çorum	Hâmise
Kula	Hâmise
Kala-i Sultaniye	Hâmise

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Akşehir	Hâmise
Viranşehir	Hâmise
Kazabad	Hâmise
Kedagra	Hâmise
Alaiye	Hâmise
İskilib	Hâmise
Karaburun	Hâmise
Gerede	Hâmise
Sermin	Sâdise
Sayda	Sâdise
Payas	Sâdise
Ürgüb	Sâdise
Van	Sâdise
Kars-ı Zülkadriye	Sâdise
Ereğli-i Karaman	Sâdise
Türkmen-i Haleb	Sâdise
Eskiil	Sâdise
Biratü'l-fırat	Sâdise
Bafra	Sâdise
Akçaşehir-i Aydın	Sâdise
Taşköprü	Sâdise
Gördek	Sâdise
Niksar	Sâdise
Geyve	Sâbia
Murtazabad	Sâbia
Ortapare	Sâbia
Divriği	Sâbia
Bigadiç	Sâbia
Nevahi-i Alaiye	Sâbia
Tarsus	Sâbia
Nevahi-i Bergama	Sâbia

KAZA	RÜTBESİ
Sabancı	Sâbia
İlgun	Sâbia
Sivrihisar-1 Günyüzü	Sâbia
Maretü'l-mısırin	Sâbia
Uluborlu	Sâbia
Mihaliççık	Sâbia
Akhisar-1 Geyve	Sâbia
Şurba	Sâbia
Bayramiç	Sâbia
Kebut	Sâbia
Beyrut	Sâbia
Eskişehir	Sâbia
Karaağaç-1 Gölhisar	Sâbia
Bor	Sâbia
Humus	Sâbia
İdlib	Sâbia
Saravales	Sâbia
Bozligan	Sâbia
Şuhud	Sâbia
Karaağaç-1 Yalvaç	Sâbia
Burdur	Sâbia
Ezine-i Lazkiye	Sâbia
Eğirdir	Sâbia
Safet	Sâbia
Kerkük	Sâbia
Adala	Sâbia
Torul	Sâbia
Gölhisar-1 Hamid	Sâmine
Köyceğiz	Sâmine
Yörükân-1 Ankara	Sâmine
Sığla	Sâmine

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Suluca	Sâmine
Mandecce	Sâmine
Söğüt	Sâmine
Gölbazar-ı Bursa	Sâmine
Balat	Sâmine
Fenike	Sâmine
Sındırgı	Sâmine
Göhlisar	Sâmine
Eğın	Sâmine
Hısn-ı Mansur	Sâmine
Turhal	Sâmine
Çal	Sâmine
Çine	Sâmine
Osmancık	Sâmine
Babyurd-ı Erzurum	Sâmine
Peçin	Sâmine
Erim	Tâsia
Afşar	Tâsia
Çerkeş	Tâsia
Balyanbolu	Tâsia
Senir maa Duşenbe	Tâsia
Canık	Tâsia
Devrekani	Tâsia
Of	Tâsia
Giresun	Tâsia
Merzifon	Tâsia
Ulak	Tâsia
Yalavaç	Tâsia
Derkuş	Tâsia
Nevahi-i Ermenek	Tâsia
Bakras	Tâsia

KAZA	RÜTBESİ
Havza	Tâsia
Lazkiyetü'l-arab	Tâsia
Kırılı	Tâsia
Aladağ	Tâsia
Ilıca-i Bergama	Tâsia
Sis	Tâsia
Darende	Tâsia
Sincanlı	Tâsia
Çubukabad	Tâsia
Başgelmeye	Tâsia
Ezine-i Ayasuluk	Tâsia
Kuşaklı	Tâsia
Rize	Tâsia
Kaş	Tâsia
Onikidivan	Âşire
Pirnaz	Âşire
Arabkir	Âşire
Yüzdepare	Âşire
Arpaz	Âşire
Behisni	Âşire
Hısnıkeyfa	Âşire
Meğri	Âşire
Bozulus	Âşire
Dikikkeşkeni	Âşire
Bozüyük	Âşire
Han-ı Cedid	Âşire
Kalecik	Âşire
Sürmene	Âşire
Banaz	Âşire
Hüseyinabad	Âşire
Bozoluk-ı Sorkun	Âşire

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Samako	Âşire
Rumkale	Âşire
İlbeyi	Âşire
Tazkırı	Âşire
Gedikcik	Âşire
Karacaşehir	Hâdî-aşer
Develikarahisar	Hâdî-aşer
Artukabad	Hâdî-aşer
Baklan	Hâdî-aşer
Güzelhisar-ı Menemen	Hâdî-aşer
Kargı	Hâdî-aşer
Üskübü	Hâdî-aşer
İvrindi	Hâdî-aşer
Develi	Hâdî-aşer
Karaisalı	Hâdî-aşer
Bolavadin	Hâdî-aşer
Ayasuluğ	Hâdî-aşer
Sivasili	Hâdî-aşer
Zünnunabad	Hâdî-aşer
Akdağ	Hâdî-aşer
Kemah	Hâdî-aşer
Şarkipare	Hâdî-aşer
Gümüş	Hâdî-aşer
Ula	Hâdî-aşer
Taşabad	Hâdî-aşer
Samsun	Hâdî-aşer
Karbuzlu	Hâdî-aşer
Kınık maa Aziz	Hâdî-aşer
Kuzubazarı	Hâdî-aşer
Araç	Hâdî-aşer
İnegöl-i Aydın	Hâdî-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Kürtün	Hâdî-aşer
Sart	Hâdî-aşer
Şeyh maa Amik	Hâdî-aşer
Gerger	Hâdî-aşer
Kayacık	Hâdî-aşer
Mergüze	Hâdî-aşer
Mamuriye	Hâdî-aşer
Palu	Hâdî-aşer
Azdavay	Hâdî-aşer
Gürsün	Hâdî-aşer
İshaklı	Hâdî-aşer
Çölabad	Hâdî-aşer
Sarıçam	Hâdî-aşer
Karaulus	Hâdî-aşer
Seyyidgazi	Hâdî-aşer
Yarhisar	Hâdî-aşer
Nizib	Hâdî-aşer
Yenişehir-i Aydın	Hâdî-aşer
Günyüzü	Hâdî-aşer
Bafi	Hâdî-aşer
Keskin	Hâdî-aşer
Gölbazar-ı Bolu	Hâdî-aşer
Kırışözü	Hâdî-aşer
Belviran	Hâdî-aşer
Honaz	Hâdî-aşer
Cebeliye	Hâdî-aşer
Bozüyük	Hâdî-aşer
Keçiborlu	Hâdî-aşer
Döğer	Hâdî-aşer
Eşen	Hâdî-aşer
İğdir	Hâdî-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Nevahi-i Barçınlı	Hâdî-aşer
Gönen-i Hamid	Hâdî-aşer
Göçieğir	Hâdî-aşer
Barla	Hâdî-aşer
Selenti	Hâdî-aşer
Sorkun	Hâdî-aşer
Mandalyat	Hâdî-aşer
Homa	Hâdî-aşer
Tatya	Hâdî-aşer
Mecidözü	Hâdî-aşer
Taraklı Yenicesi	Hâdî-aşer
Bazıgüldiken	Hâdî-aşer
Bozok	Hâdî-aşer
Yavabolu	Hâdî-aşer
Çepni Çunkar	Hâdî-aşer
Cenin	Hâdî-aşer
Atina	Hâdî-aşer
Şucaeddin	Hâdî-aşer
Akçaşehir-i Bolu	Hâdî-aşer
İnsuyu	Hâdî-aşer
Koçhisar-ı Gerede	Hâdî-aşer
Eşme maa Anay	Hâdî-aşer
Ünye	İsnâ-aşer
Kuruçay	İsnâ-aşer
Eyrek	İsnâ-aşer
Babyurd-ı Karaman	İsnâ-aşer
Nallıballı	İsnâ-aşer
Ladik	İsnâ-aşer
Eğrigöz	İsnâ-aşer
Şabanözü	İsnâ-aşer
Yüzdeciyân-ı Karaman	İsnâ-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Tezin	İsnâ-aşer
Bozkır	İsnâ-aşer
Karaova maa Bodrum	İsnâ-aşer
Mazun	İsnâ-aşer
Eyübili	İsnâ-aşer
Ağros	İsnâ-aşer
Anduğu	İsnâ-aşer
Tahtü't-tarik	İsnâ-aşer
Ergani	İsnâ-aşer
Terme	İsnâ-aşer
Akçay	İsnâ-aşer
Emlak	İsnâ-aşer
Geyikler	İsnâ-aşer
Amasya-i Aydın	İsnâ-aşer
Gülnar	İsnâ-aşer
Ortakçı	İsnâ-aşer
Yörükkan-ı Araç	İsnâ-aşer
Barçınlı	İsnâ-aşer
Gököyük	İsnâ-aşer
Karış maa Diyole	İsnâ-aşer
Ayaş maa Perendi	İsnâ-aşer
Şasfur	İsnâ-aşer
Deviren	İsnâ-aşer
Üzümlü	İsnâ-aşer
Kızılhisar	İsnâ-aşer
Irla	İsnâ-aşer
Pavli Hamid	İsnâ-aşer
Sarıkavak	İsnâ-aşer
Siverek	İsnâ-aşer
Sakız	İsnâ-aşer
Pertek	İsnâ-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Çemişkezek	İsnâ-aşer
Süleymanlı-i Sagir	İsnâ-aşer
Hoşalay	İsnâ-aşer
Çanlı	İsnâ-aşer
Ginole	İsnâ-aşer
Ayandon	İsnâ-aşer
Akkaya	İsnâ-aşer
Amasra	İsnâ-aşer
Şahme	İsnâ-aşer
Şehabeddin	İsnâ-aşer
Siroz	İsnâ-aşer
Koyluhisar	İsnâ-aşer
Ayvacık	İsnâ-aşer
Milas	İsnâ-aşer
Temürcibolu	İsnâ-aşer
Küre-i Selenti	İsnâ-aşer
Çiğlene	İsnâ-aşer
Yörükân-ı Akyazı	İsnâ-aşer
Ab-ı Sâfi	İsnâ-aşer
Gümüşabad	İsnâ-aşer
Boyalı	İsnâ-aşer
Hisarönü	İsnâ-aşer
Kus	İsnâ-aşer
Sisorta	İsnâ-aşer
Boğazlıyan	İsnâ-aşer
Yakubili	İsnâ-aşer
Kökez	İsnâ-aşer
Zeytun	İsnâ-aşer
Eflani-i Bolu	İsnâ-aşer
Durgan	İsnâ-aşer
Akyörük	Sâlis-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Ebulhayr	Sâlis-aşer
İfrâz-ı Fenaris	Sâlis-aşer
Ardahan	Sâlis-aşer
İs'ird	Sâlis-aşer
Ardanuc	Sâlis-aşer
İskefser	Sâlis-aşer
Aykar-ı Tercan	Sâlis-aşer
Uzgor	Sâlis-aşer
Oltu	Sâlis-aşer
Ulubey	Sâlis-aşer
Arhava	Sâlis-aşer
Ökse	Sâlis-aşer
Erciş maa Meğri	Sâlis-aşer
Alaşam	Sâlis-aşer
Ulus	Sâlis-aşer
Bolaman	Sâlis-aşer
Bayramlı	Sâlis-aşer
Perloganda	Sâlis-aşer
Bitlis	Sâlis-aşer
Nik	Sâlis-aşer
Budaközü	Sâlis-aşer
Tercil	Sâlis-aşer
Çamaş	Sâlis-aşer
Dahl-i Aydın	Sâlis-aşer
Çerkeş Gönü	Sâlis-aşer
Çapakçur	Sâlis-aşer
Çörek	Sâlis-aşer
Hisaze maa Cevazir	Sâlis-aşer
Andifli-i Hamid	Sâlis-aşer
Hİsnü'l-ekrad	Sâlis-aşer
Haymana	Sâlis-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Hınıs	Sâlis-aşer
Hacı Hamza	Sâlis-aşer
Suk	Sâlis-aşer
Dirgine	Sâlis-aşer
Danişmendli	Sâlis-aşer
Saz	Sâlis-aşer
Dönekabad	Sâlis-aşer
Zerzene	Sâlis-aşer
Sahil	Sâlis-aşer
Serge maa Sinanlı	Sâlis-aşer
Sincar	Sâlis-aşer
Şavşad	Sâlis-aşer
Şemzene	Sâlis-aşer
Salmanlı	Sâlis-aşer
Satılmış	Sâlis-aşer
Sarıçam	Sâlis-aşer
Dodurga	Sâlis-aşer
Tavusger	Sâlis-aşer
Taşili	Sâlis-aşer
Doğanhisar	Sâlis-aşer
Atak maa Hani	Sâlis-aşer
Adilcevaz	Sâlis-aşer
Ferd maa Şamlı	Sâlis-aşer
Selek maa Kozak	Sâlis-aşer
Karacaviran	Sâlis-aşer
Karibazarı	Sâlis-aşer
Karahisar-1 Eşme	Sâlis-aşer
Karakaya	Sâlis-aşer
Karahisar-1 Temürlü	Sâlis-aşer
Kuruçay	Sâlis-aşer
Kotarsaray	Sâlis-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Kanı	Sâlis-aşer
Kurşunlu	Sâlis-aşer
Kızılbel	Sâlis-aşer
Köcenos	Sâlis-aşer
Gönye	Sâlis-aşer
Gülmefad	Sâlis-aşer
Kebat	Sâlis-aşer
Gölabad	Sâlis-aşer
Kelkiras	Sâlis-aşer
Güğercinlik	Sâlis-aşer
Kelkit	Sâlis-aşer
Küreyüzü	Sâlis-aşer
Kifi	Sâlis-aşer
Göni-i Taşköprü	Sâlis-aşer
Likavanik	Sâlis-aşer
Mensucat-ı Germiyan	Sâlis-aşer
Mazgird-i Hemşin	Sâlis-aşer
Yergöğü	Sâlis-aşer
Yenice	Sâlis-aşer
Yavice	Sâlis-aşer
Macoka	Sâlis-aşer
Yavabolu	Sâlis-aşer
Vilçe	Sâlis-aşer
Tarahya	Sâlis-aşer
Babalı	Sâlis-aşer
Fahrevan	Sâlis-aşer
Eflani	Sâlis-aşer

Tablo 5

Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 1984 Arşiv Numaralı ve “Memalik-i Osmaniye’de Rumeli Kazaları” Başlıklı Esere Göre Alfabetik Olarak Anadolu Kadılıkları ve Rütbeleri

KAZA	RÜTBESİ
Ab-ı Sâfî	İsnâ-aşer
Adala	Sâbia
Adana	Sitte-i Âliye
Adilcevaz	Sâlis-aşer
Afşar	Tâsia
Ağros	İsnâ-aşer
Akçaşehir-i Aydın	Sâdise
Akçaşehir-i Bolu	Hâdî-aşer
Akçay	İsnâ-aşer
Akdağ	Hâdî-aşer
Akhisar-ı Geyve	Sâbia
Akhisar-ı Saruhan	Râbia
Akkaya	İsnâ-aşer
Aksaray	Râbia
Akşehir	Hâmise
Akyörük	Sâlis-aşer
Alaçam	Sâlis-aşer
Aladağ	Tâsia
Alaiye	Hâmise
Alaşehir	Sitte-i Âliye
Amasiyye	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Amasra	İsnâ-aşer
Amasya-i Aydın	İsnâ-aşer
Andifli-i Hamid	Sâlis-aşer
Anduğu	İsnâ-aşer
Antakya	Sitte-i Âliye
Antalya	Sitte-i Âliye
Arabkir	Âşire

KAZA	RÜTBESİ
Araç	Hâdî-aşer
Ardahan	Sâlis-aşer
Ardanuc	Sâlis-aşer
Arhava	Sâlis-aşer
Arpaz	Âşire
Artukabad	Hâdî-aşer
Atak maa Hani	Sâlis-aşer
Atina	Hâdî-aşer
Ayandon	İsnâ-aşer
Ayasuluğ	Hâdî-aşer
Ayaş	Sâlise
Ayaş maa Perendi	İsnâ-aşer
Aykar-ı Tercan	Sâlis-aşer
Ayvacık	İsnâ-aşer
Azdavay	Hâdî-aşer
Babalı	Sâlis-aşer
Babyurd-ı Erzurum	Sâmine
Babyurd-ı Karaman	İsnâ-aşer
Bafi	Hâdî-aşer
Bafra	Sâdise
Baklan	Hâdî-aşer
Bakras	Tâsia
Balat	Sâmine
Balyanbolu	Tâsia
Banaz	Âşire
Barçınlı	İsnâ-aşer
Barla	Hâdî-aşer
Basra	Râbia
Başgelmeye	Tâsia
Bayramıç	Sâbia
Bayramlı	Sâlis-aşer
Bazıgüldiken	Hâdî-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Behisni	Âşire
Belviran	Hâdî-aşer
Bergama	Râbia
Beyrut	Sâbia
Beyşehir	Sânî
Biga	Sâlise
Bigadiç	Sâbia
Biratü'l-fırat	Sâdise
Bitlis	Sâlis-aşer
Boğazlıyan	İsnâ-aşer
Bolaman	Sâlis-aşer
Bolavadin	Hâdî-aşer
Bor	Sâbia
Boyalı	İsnâ-aşer
Bozkır	İsnâ-aşer
Bozligan	Sâbia
Bozok	Hâdî-aşer
Bozoluk-ı Sorkun	Âşire
Bozulus	Âşire
Bozüyük	Âşire
Bozüyük	Hâdî-aşer
Budaközü	Sâlis-aşer
Burdur	Sâbia
Canik	Tâsia
Cebeliye	Hâdî-aşer
Cenin	Hâdî-aşer
Cerit	Hâmise
Çal	Sâmine
Çamaş	Sâlis-aşer
Çanlı	İsnâ-aşer
Çapakçur	Sâlis-aşer
Çemişkezek	İsnâ-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Çepni Çunkar	Hâdî-aşer
Çerkeş	Tâsia
Çerkeş Gönü	Sâlis-aşer
Çiğlene	İsnâ-aşer
Çine	Sâmine
Çorum	Hâmise
Çölabad	Hâdî-aşer
Çörek	Sâlis-aşer
Çubukabad	Tâsia
Dahl-i Aydın	Sâlis-aşer
Danişmendli	Sâlis-aşer
Darende	Tâsia
Denizli	Sânî
Derkuş	Tâsia
Develi	Hâdî-aşer
Develikarahisar	Hâdî-aşer
Deviren	İsnâ-aşer
Devrekani	Tâsia
Dikikkeşkeni	Âşire
Dirgine	Sâlis-aşer
Divriği	Sâbia
Dodurga	Sâlis-aşer
Doğanhisar	Sâlis-aşer
Döğer	Hâdî-aşer
Dönekabad	Sâlis-aşer
Durgan	İsnâ-aşer
Ebulhayr	Sâlis-aşer
Eflani	Sâlis-aşer
Eflani-i Bolu	İsnâ-aşer
Eğın	Sâmine
Eğirdir	Sâbia
Eğrigöz	İsnâ-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Elmalı	Sânî
Emlak	İsnâ-aşer
Erciş maa Meğri	Sâlis-aşer
Ereğli-i Karaman	Sâdise
Ergani	İsnâ-aşer
Eriha	Sâlise
Erim	Tâsia
Erzincan	Râbia
Eskiil	Sâdise
Eskişehir	Sâbia
Eşen	Hâdî-aşer
Eşme maa Anay	Hâdî-aşer
Eyrek	İsnâ-aşer
Eyübili	İsnâ-aşer
Ezine-i Ayasuluk	Tâsia
Ezine-i Kazdağı	Sitte-i Âliye
Ezine-i Lazkiye	Sâbia
Fahrevan	Sâlis-aşer
Fenike	Sâmine
Ferd maa Şamlı	Sâlis-aşer
Gedikcik	Âşire
Gerede	Hâmise
Gerger	Hâdî-aşer
Geyikler	İsnâ-aşer
Geyve	Sâbia
Ginole	İsnâ-aşer
Giresun	Tâsia
Göçeğir	Hâdî-aşer
Gököyük	İsnâ-aşer
Gölabad	Sâlis-aşer
Gölbazar-ı Bolu	Hâdî-aşer
Gölbazar-ı Bursa	Sâmine

KAZA	RÜTBESİ
Göhlisar	Sâmine
Göhlisar-ı Hamid	Sâmine
Gönen-i Hamid	Hâdî-aşer
Gönen-i Karesi	Hâmise
Göni-i Taşköprü	Sâlis-aşer
Gönye	Sâlis-aşer
Gördek	Sâdise
Gördös	Sâlise
Göynük	Sâlise
Güğercinlik	Sâlis-aşer
Gülmefad	Sâlis-aşer
Gülнар	İsnâ-aşer
Gümüş	Hâdî-aşer
Gümüşabad	İsnâ-aşer
Günyüzü	Hâdî-aşer
Gürsün	Hâdî-aşer
Güzelhisar-ı Menemen	Hâdî-aşer
Hacı Hamza	Sâlis-aşer
Hama	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Han-ı Cedid	Âşire
Harim	Sâlise
Havza	Tâsia
Haymana	Sâlis-aşer
Hıms	Sâlis-aşer
Hısn-ı Mansur	Sâmine
Hısnıkeyfa	Âşire
Hısnü'l-ekrad	Sâlis-aşer
Hisarönü	İsnâ-aşer
Hisaze maa Cevazir	Sâlis-aşer
Homa	Hâdî-aşer
Honaz	Hâdî-aşer
Hoşalay	İsnâ-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Humus	Sâbia
Hüseynabad	Âşire
Ilgun	Sâbia
Ilıca-i Bergama	Tâsia
Irla	İsnâ-aşer
Isparta	Râbia
İdlib	Sâbia
İfrâz-ı Fenaris	Sâlis-aşer
İğdir	Hâdî-aşer
İlbeyi	Âşire
İnegöl-i Aydın	Hâdî-aşer
İnsuyu	Hâdî-aşer
İs'ird	Sâlis-aşer
İshaklı	Hâdî-aşer
İskefser	Sâlis-aşer
İskilib	Hâmise
İvrindi	Hâdî-aşer
İznikmid	Sitte-i Âliye
Kala-i Sultaniye	Hâmise
Kalecik	Âşire
Kangırı	Hâmise
Kanı	Sâlis-aşer
Karaağaç-ı Gölhisar	Sâbia
Karaağaç-ı Yalvaç	Sâbia
Karaburun	Hâmise
Karacaşehir	Hâdî-aşer
Karacaviran	Sâlis-aşer
Karahisar-ı Eşme	Sâlis-aşer
Karahisar-ı Sâhib	Sânî
Karahisar-ı Şarkî	Sânî
Karahisar-ı Temürlü	Sâlis-aşer
Karaisalı	Hâdî-aşer

KAZA	RÛTBESİ
Karakaya	Sâlis-aşer
Karaova maa Bodrum	İsnâ-aşer
Karaulus	Hâdî-aşer
Karbuzlu	Hâdî-aşer
Kargı	Hâdî-aşer
Karıbazarı	Sâlis-aşer
Karış maa Diyole	İsnâ-aşer
Kars-ı Zülkadriye	Sâdise
Kastamonu	Sitte-i Âliye
Kaş	Tâsia
Kayacık	Hâdî-aşer
Kazabad	Hâmise
Kebat	Sâlis-aşer
Kebut	Sâbia
Keçiborlu	Hâdî-aşer
Kedagra	Hâmise
Kelkiras	Sâlis-aşer
Kelkit	Sâlis-aşer
Kemah	Hâdî-aşer
Kerkük	Sâbia
Keskin	Hâdî-aşer
Kestel	Sitte-i Âliye
Kınık maa Aziz	Hâdî-aşer
Kırışözü	Hâdî-aşer
Kırili	Tâsia
Kızılbel	Sâlis-aşer
Kızılhisar	İsnâ-aşer
Kifi	Sâlis-aşer
Kilis	Sitte-i Âliye
Koçhisar-ı Gerede	Hâdî-aşer
Kotarsaray	Sâlis-aşer
Koyluhisar	İsnâ-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Köcenos	Sâlis-aşer
Kökez	İsnâ-aşer
Köyceğiz	Sâmine
Kula	Hâmise
Kurşunlu	Sâlis-aşer
Kuruçay	İsnâ-aşer
Kuruçay	Sâlis-aşer
Kus	İsnâ-aşer
Kuşaklı	Tâsia
Kuzubazarı	Hâdî-aşer
Küre-i Selenti	İsnâ-aşer
Kürei'n-nuhas	Sitte-i Âliye
Küreyüzü	Sâlis-aşer
Kürtün	Hâdî-aşer
Labseki	Râbia
Ladik	İsnâ-aşer
Larende	Sâlise
Lazkiyetü'l-arab	Tâsia
Likavanik	Sâlis-aşer
Macoka	Sâlis-aşer
Malatya	Sânî
Mamuriye	Hâdî-aşer
Mandalyat	Hâdî-aşer
Mandace	Sâmine
Maretü'l-mısrin	Sâbia
Mazgird-i Hemşin	Sâlis-aşer
Mazun	İsnâ-aşer
Mecidözü	Hâdî-aşer
Meğri	Âşire
Mensucat-ı Germiyan	Sâlis-aşer
Mergüze	Hâdî-aşer
Merzifon	Tâsia

KAZA	RÛTBESİ
Mihaliççık	Sâbia
Milas	İsnâ-aşer
Murtazabad	Sâbia
Musul	Karîb-i Sâni
Nallıballı	İsnâ-aşer
Nevahi-i Alaiye	Sâbia
Nevahi-i Barçınlı	Hâdî-aşer
Nevahi-i Bergama	Sâbia
Nevahi-i Ermenek	Tâsia
Nif	Sâni
Niğde	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Nik	Sâlis-aşer
Niksar	Sâdise
Nizib	Hâdî-aşer
Of	Tâsia
Oltu	Sâlis-aşer
Onikidivan	Âşire
Ortakçı	İsnâ-aşer
Ortapare	Sâbia
Osmancık	Sâmine
Ökse	Sâlis-aşer
Palu	Hâdî-aşer
Pavli Hamid	İsnâ-aşer
Payas	Sâdise
Peçin	Sâmine
Perloganda	Sâlis-aşer
Pertek	İsnâ-aşer
Pirnaz	Âşire
Rize	Tâsia
Ruha	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Rumkale	Âşire
Sabancı	Sâbia

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Safet	Sâbia
Sahil	Sâlis-aşer
Sakız	İsnâ-aşer
Salmanlı	Sâlis-aşer
Samako	Âşire
Samsun	Hâdî-aşer
Sandıklı	Râbia
Saravales	Sâbia
Sarıçam	Hâdî-aşer
Sarıçam	Sâlis-aşer
Sarıkavak	İsnâ-aşer
Sart	Hâdî-aşer
Satılmış	Sâlis-aşer
Sayda	Sâdise
Saz	Sâlis-aşer
Selek maa Kozak	Sâlis-aşer
Selenti	Hâdî-aşer
Senir maa Duşenbe	Tâsia
Serge maa Sinanlı	Sâlis-aşer
Sermin	Sâdise
Seyyidgazi	Hâdî-aşer
Seyyidşehri	Râbia
Sığla	Sâmine
Sındırgı	Sâmine
Simav	Sâlise
Sincanlı	Tâsia
Sincar	Sâlis-aşer
Siroz	İsnâ-aşer
Sis	Tâsia
Sisorta	İsnâ-aşer
Sivas	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Sivasili	Hâdî-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Siverek	İsnâ-aşer
Sivrihisar-1 Çeşme	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Sivrihisar-1 Günyüzü	Sâbia
Sorkun	Hâdî-aşer
Söğüt	Sâmine
Suk	Sâlis-aşer
Suluca	Sâmine
Süleymanlı-i Sagir	İsnâ-aşer
Sürmene	Âşire
Şabanözü	İsnâ-aşer
Şahme	İsnâ-aşer
Şarkipare	Hâdî-aşer
Şasfur	İsnâ-aşer
Şavşad	Sâlis-aşer
Şehabeddin	İsnâ-aşer
Şemzene	Sâlis-aşer
Şeyh maa Amik	Hâdî-aşer
Şeyhli	Karîb-i Sâni
Şucaeddin	Hâdî-aşer
Şuhud	Sâbia
Şurba	Sâbia
Tahtü't-tarik	İsnâ-aşer
Tarahya	Sâlis-aşer
Taraklı Yenicesi	Hâdî-aşer
Taraklıborlu	Sâlise
Tarsus	Sâbia
Taşabad	Hâdî-aşer
Taşili	Sâlis-aşer
Taşköprü	Sâdise
Tatya	Hâdî-aşer
Tavas	Sâlise
Tavusger	Sâlis-aşer

XVII. YÜZYIL ANADOLU KADILIKLARI ve RÜTBELERİ

KAZA	RÜTBESİ
Tazkırı	Âşire
Temürci	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Temürcibolu	İsnâ-aşer
Tercil	Sâlis-aşer
Terme	İsnâ-aşer
Tezin	İsnâ-aşer
Tırhala	Sitte-i Âliye
Torul	Sâbia
Tosya	Sâlise
Trabzon	Sitte-i Âliye
Turhal	Sâmine
Tuzla	Sânî
Türkmen-i Haleb	Sâdise
Ula	Hâdî-aşer
Ulak	Tâsia
Ulubey	Sâlis-aşer
Uluborlu	Sâbia
Ulus	Sâlis-aşer
Uşak	Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye
Uzgor	Sâlis-aşer
Ünye	İsnâ-aşer
Ürgüb	Sâdise
Üskübü	Hâdî-aşer
Üzümlü	İsnâ-aşer
Van	Sâdise
Vilçe	Sâlis-aşer
Viranşehir	Hâmise
Yabanabad	Sânî
Yakubili	İsnâ-aşer
Yalavaç	Tâsia
Yarhisar	Hâdî-aşer
Yavabolu	Hâdî-aşer

KAZA	RÜTBESİ
Yavabolu	Sâlis-aşer
Yavice	Sâlis-aşer
Yenice	Sâlis-aşer
Yeniil	Sitte-i Âliye
Yenişehir-i Aydın	Hâdî-aşer
Yergöğü	Sâlis-aşer
Yörükan-ı Akyazı	İsnâ-aşer
Yörükan-ı Ankara	Sâmine
Yörükan-ı Araç	İsnâ-aşer
Yüzdeciyan-ı Karaman	İsnâ-aşer
Yüzdepare	Âşire
Zerzene	Sâlis-aşer
Zeytun	İsnâ-aşer
Zile	Râbia
Zünnunabad	Hâdî-aşer

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

A. Arşiv Kaynakları, Yayınlanmış Belgeler ve Kaynak Eserler

Ankara Milli Kütüphane

Memâlik-i Osmâniye'de Rumeli Kazâları, No: 06 Hk 1984.

Avusturya Milli Kütüphanesi

Menâsıb-ı Rumeli ve Anadolu, H.O. 198.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Defter-i Teşrîfât, A.d. No: 345

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

K. 13.

Nuruosmaniye Kütüphanesi

Rumeli Kadıaskerliği Ruznamçesi, Yeni Kayıt: 4569/2, Eski Kayıt: 5193/2.

Ragıp Paşa Kütüphanesi

Avnî Ömer Efendi, *Kanunname-i Osmânî Mefhûm-ı Defter-i Hakanî*, No: 1578/278

Türk Tarihi Kurumu Kütüphanesi

Y-140

Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, VII, İstanbul, 1994.

Beyazıt, Yasemin, “Rumeli kadılıklarına ve Rütbelerine Dair 1253/1837 Tarihli Bir Yazma (62 Belge ile Birlikte)”, *Belgeler*, C.XXVIII, S.32, Ankara, 2007

Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, C.II, *Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, Haz. M. Hüdai Şentürk, Ankara, TTK, 2003.

Halaçoğlu, Ahmet, “1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri”, *XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, III, Ankara, 1999.

Özergin, M. Kemal, “Rumeli Kadılıkları’nda 1078 Düzenlemesi.” *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı’ya Armağan*, Ankara, 1988.

Tevkii Abdurrahman Paşa, “Osmanlı Kanûnnâmeleri”, *Millî Tettebular Mecmûası*, C. I, S. 3, İstanbul, 1331.

B. Araştırma - İnceleme Eserleri

Akbayar, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, İstanbul, 2003.

Alan, Ercan, *Kadıasker Ruznamçelerine Göre XVII. Yüzyılda Rumeli’de Kadılık Müessesesi*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2015.

_____, “Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyılın Sonunda Rumeli’de Kadılık Rütbeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 44, Haziran 2016, s.337-366.

Baykara, Tuncer, “ Kaza”, *DİA*, XXV, Ankara, 2002.

Beyazıt, Yasemin, “Rabia’dan İnebahtı’ya Rumeli Kadılık Rütbeleri”, *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı*, I, S. 66, 2015.

İpşirli, Mehmet, “Osmanlı İlimiye Teşkilatında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, X-XI, İstanbul, 1983.

Ortaylı, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Ankara, 1994.

_____, “Kadı,” *DİA*, XXIV, İstanbul, 2001.

Osmanlı Yer Adları: II Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye (1530-1556)(Şam ve Haleb Dahil), Haz. Ahmet Özkılınç ve Diğerleri, Ankara, 2013.

Sezen, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara, 2017.

Unan, Fahri, “Mevleviyet”, *DİA*, XXIX, Ankara, 2004.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti’nde İlimiye Teşkilatı*, Ankara, 1988.

Extended Abstract

The *qâdis* (magistrates) served in administrative and judicial units called *qazâs* (towns), which were entirely under their authority and responsibility. The organization for these units was established in the countryside according to their size and population. Especially the size of taxable population, called *hâne*, was the main factor in the formation and classification of *qazâs*. Because the *qâdis* (except a few exceptions), usually did not have a special income in the form of a salary, they had to pay fees for which they worked. Cadets were classified according to a fixed daily quota set for each task at each stage. These daily wages of the *qâdis* were expressed in the form of *rûznâmes* (registers), which the *qâdiaskers* (chief justice officers) keep in their offices. According to the size of the wage, the amount of wages per *qâdi* also changed in the course of the 17th century.

In the Ottoman Empire, the judgeship and learned groups in general were divided into two classes. The first included high-level scholars, who worked in

high-level positions called *mevleviyet*, and the second included scholars, who were under the authority of the *qâdiaskers*. According to the possibilities provided by them, such an arrangement was made, and large and important urban centers were structured in the status of *mevleviyet*, which in turn were assigned to the higher-ranking municipalities, such as Sahn-i Seman and Süleymaniye. For this reason, we can see that the number of the *mevleviyet* remained quite limited.

The main nucleus of the Ottoman judgeship establishment and the *qazâ* organization were those that were under the authority of the *qâdiaskers*. These were generally divided into two geographical groups: (i) the lands of Europe, the north of the Black Sea, and the Aegean and Mediterranean islands were under the authority of the Rumelia *qâdiaskers*, while (ii) Anatolia, the Arabian Peninsula and Egypt were in the authority of the Anatolian *qâdiasker*. The separation of the judgeship by titles was mainly related to the grading of the judgeships under the authority of the *qâdiaskers*. The situation of the *qazâs* and the *qâdis* can be traced from the registers called *rûznâmes* or *rûznâmçe*, which the *qâdiaskers* kept in their offices. Although the *ruznamçe* registers included important information, we need alternative sources regarding the titles of these judgeships, for until the 18th century the *ruznamçe* registers did not contain any information about the titles. One of these alternative sources is undoubtedly the works of the *qâdis* that consist of their personal notes, the so-called *mecmua*. For this reason, it is relevant to provide more information about these sources.

Qâdi mecmuas (magazine manuscripts) are works composed of personal notes taken by the *qâdis* on duty, and they give information on different topics. Despite the fact that there are notes on various topics in the magazines, there are mainly matters that concern the judgeship profession. In particular, the situation of the *qazâs*, the titles, the *sanjaks* to which they are connected, the *qazâs* in the vicinity, and the number of mansions from Istanbul, are very detailed pieces of information related directly to the *qazâ*. The reason why the *qâdis* wanted to know more about the *qazâs* they would work in during their professional lives – and the necessity of knowing the titles of *qazâs* and the gradual progress of the judgeship career – can explain the existence of these types of magazines.

The manuscript, which is the subject of our investigation, is registered under the number 06 Hk 1984 under the heading “Rumelian Qazâs in Memâlik-i Osmâniye” in the National Library of Turkey, Ankara. There are several notes on the first pages of the manuscript. In addition, the various pages of the manuscript contain various poems, various numbers, and some names without an explanation. However, the main part of the manuscript is the alphabetical representation of the Rumelian *qazâs*, according to the Ottoman alphabet. Here, we can find information about the *qazâs*, for example, what other *qazâs* were around it, and how many days they were

in Istanbul. After the presentation of the Rumelia titles, the Anatolian titles were recorded under the heading “Menâsib-ı Sitte-i Âliye-i Anadolu”. In total, 427 Anatolian *qazâs* were recorded under 15 titles.

There are some clues regarding the date of the work and who it belongs to. Towards the last part of the manuscript, the person who received this manuscript mentioned himself without giving his actual name. From these facts and figures, it could be argued that the manuscript belongs to the second half of the 17th century.

Despite the fact that the list of Rumelian titles has been determined during the studies carried out so far, a complete list of the titles of the Anatolian judgeships cannot be determined. This shows how precious these documents are and therefore the *qâdi* magazines.

Here, we can see that the Anatolian *qâdis* were divided into 15 different titles. These are (from top down): Sitte-i Âliye, Mûsıla ilâ-Sitte-i Âliye, Sâni, Karîb-i Sâni, Sâlise, Râbia, Hâmise, Sâdise, Sâbia, Sâmine, Tâsia, Âşire, Hâdî-aşer, Isnâ-aşer, and Sâlis-aşer.

In the Ottoman Empire, the *qâdis* lived on the taxes they had received for the jobs they were doing. For this reason the *qazâs* were classified according to the tax consequences they accrued. The titles of the judgeships were essentially related to this situation. If the *qazâs* had high tax income their titles were also high, and vice versa. If the income of a *qazâ* increased, the title of the *qazâ* increased, too. The *qazâs* with the same economic means were thus classified under the same titles.

For the titles of the 17th century, after a certain period of the 18th century, some changes were made, and some of the titles were removed, and a new arrangement was fashioned. In total, there were 15 titles for Anatolian judgeships in the 17th century were. However, this number had decreased to 10 in the 18th century, and we can observe that this trend continued also in the 19th century. Five of the titles of the 17th century – Karîb-i Sâni, Âşire, Hâdî-aşer, Isnâ-aşer, and Sâli-aşer – were removed during the 18th century.